

FACULTY OF LAW
AND ADMINISTRATION

Çelişmeli Yargılama Bağlamında Silahların Eşitliği Genel İlkesi (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yönüyle)

Dr Martyna Kusak

Silahların Eşitliği

MADDE6

Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.
3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

Silahların Eşitliği

Silahların eşitliği → daha geniş kapsamlı bir adil yargılama kavramının özelliklerinden biridir.

- Taraflardan her birine, kendisini karşı taraf nezdinde dezavantajlı duruma getirmeyen koşullar altında kendi davasını sunması için makul bir fırsat tanınmalıdır.
- Sanığın adil yargılanmasını sağlamak için, haklarının sınırlandırılmasının savunmada yarattığı güçlükler, adli makamlarca izlenen usullerle yeterince dengelenmelidir.

Çelişmeli duruşma hakkı, ilke olarak, tarafların, mahkemenin kararını etkilemek amacıyla öne sürülen tüm deliller veya sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlar hakkında yorum yapma fırsatı anlamına gelir.

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

1. Taraflar, dava dosyasına ve davaya ilişkin diğer belgelere, en azından mahkemenin görüşünün oluşumunda rol oynayabilecekleri ölçüde, aynı erişime sahip olmalıdır.

Dava dosyasına sınırsız erişim ve gerekirse ilgili belgelerin kopyalarını alma imkanı da dâhil olmak üzere herhangi bir notun sınırsız kullanımı, adil yargılanmanın önemli güvenceleridir. Böyle bir erişimin sağlanamaması, silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğinin tespit edilmesi yönünde ağır basmıştır. (Beraru/Romanya, § 70):

dosyaya erişim için yerel mahkemelere yapılan çok sayıda talepten bağımsız olarak

- son aşamaya kadar dava dosyasına doğrudan erişim
- savunmaya iddianamenin bir kopyası baştan verilmemiştir
- savunma, dinlenen telefon görüşmelerinin kayıtlarının dökümlerinin bir kopyasını veya dosyada kanıt olarak kullanılan, dinlenen telefon görüşmelerinin kayda alınmış bir kopyasını elde edememiştir

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

2. Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.

Çelişmeli yargılanma hakkı, bir ceza davasında, hem kovuşturma hem de savunmaya, diğer tarafça sunulan gözlemler ve sunulan deliller hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma fırsatı verilmesi gerektiği anlamına gelir. Ulusal hukukun bu gerekliliği karşılayabileceği çeşitli yollar düşünülebilir. Ancak, hangi yöntem seçilirse seçilsin, diğer tarafın gözlemlerin dosyalandığından haberdar olmasını ve bunlar hakkında yorum yapmak için gerçek bir fırsata sahip olmasını sağlamalıdır. (Zahirović/Hırvatistan, § 42)

- başvuranın, savcılık tarafından mahkeme önünde yapılan beyanlara yanıt vermesi engellenmiştir ve daha önce bu beyanların bir kopyası kendilerine verilmemiştir. (Borgers/Belgium)

GÖÇ/TÜRKİYE

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

3. Duruşmada hazır bulunmak

Mahkeme, - daha geniş kapsamlı adil yargılanma kavramının unsurlarından biri olan - silahların eşitliği ilkesinin, her bir tarafa davasını kendisini karşı taraf nezdinde önemli derecede dezavantajlı duruma sokmayan koşullar altında sunmaları için makul bir fırsat verilmesini gerektirdiğini yinelemektedir. Bu, ilke olarak, bir davanın taraflarına, mahkemenin kararını etkilemek amacıyla ulusal hukuk hizmetinin bağımsız bir üyesi tarafından bile sunulan tüm deliller veya sunulan gözlemler hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma fırsatı verilmesi anlamına gelir. (Eftimov/Makedonya Eski Yugoslavya Cumhuriyeti § 38):

- sanık, mahkemenin duruşması hakkında bilgilendirilmemiştir
- mahkeme önündeki yargılamalarda silahların eşitliğinin sağlanmaması nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

4. Savcılık ve savunma tanıklarına eşit muamele

47. *Mahkeme, mevcut davada, başvuranın, birkaç kez bunu yapabileceğini (...) ve onların ifadelerinin kovuşturma tanıklarının dava için verdikleri ifadeleri çürüteceğini iddia etmesine rağmen, savunmasında herhangi bir tanık çağırmasına izin verilmediğini kaydetmektedir. Mahkemeye aramak istediği tanıkların isimlerini vermediği doğrudur, ancak savunmasını hazırlamak için zaman ve imkanların eksikliğini göz önünde bulundurarak (bkz. yukarıdaki 45. paragraf), Mahkeme, bunu hemen yapmasının beklenemeyecek oluşunu makul bulmaktadır. Ayrıca Mahkeme, başvuranın yerel mahkeme önündeki, polis onu mahkemeye götürmek üzere bir araca yerleştirdiğinde nereye götürüldüğü konusunda kendisine bilgi verilmediği için bu tür tanıkları çağıramadığı yönündeki iddiasını kaydetmektedir (bkz. yukarıdaki 10. ve 15. paragraflar).*

48. *Buna karşılık Mahkeme, savcılığın, duruşmaya hazırlanmak ve davasını destekleyecek tanıklar bulmak için başvuran üzerinde haksız bir avantajı olduğunu tespit etmektedir. Sonuç olarak, yerel mahkeme tarafından dinlenen tanık ifadeleri tek taraflı görünebilir ve yalnızca olayların savcılık versiyonunu destekleyebilir. (Borisova/Bulgaristan)*

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

4. Savcılık ve savunma tanıklarına eşit muamele

47. Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi, başvuranın talebini yalnızca ilgili tüm olguların yeterince tespit edildiğini ve bunun başlı başına gerekçeli bir karar olarak kabul edilemeyeceğini ve yerel mahkeme tarafından dinlenen tanık ifadelerinin tek taraflı olduğunu öne sürebileceğini belirterek reddetmiştir.

48. Bu nedenle Mahkeme, savunmanın tüm taleplerini reddederek ve savcılığın tüm iddialarını ve kanıtlarını kabul ederek, ilk derece mahkemesinin savcılık lehine haksız bir avantaj yarattığını ve sonuç olarak başvuranı, kendisine yöneltilen suçlamalara etkili bir şekilde itiraz etmesi için herhangi bir objektif fırsattan mahrum bıraktığını düşünmektedir. (Topić/Hırvatistan)

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

4. Savcılık ve savunma tanıklarına eşit muamele

İlk derece mahkemesi, suçlamaların temelini oluşturan belirsiz bir durumu açıklığa kavuşturmak için savunma tanıklarını çağırmayı reddetmektedir (Kasparov ve Diğerleri/Rusya, §§ 64-65).

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

5. Bilirkişilerin atanması ve bilirkişilerin usule ilişkin konumlarının ve yargılamadaki rollerinin belirlenmesi

Adil yargılanma şartı, bir ilk derece mahkemesine, yalnızca bir taraf talep etti diye bilirkişi görüşü veya başka bir soruşturma tedbiri talep etme yükümlülüğü getirmez.

Savunmanın mahkemenin bir tanığı dinlemesi veya başka deliller (örneğin bir bilirkişi raporu gibi) alması konusunda ısrar etmesi durumunda, bu delillerin duruşmada incelenmek üzere kabul edilmesinin gerekli veya uygun olup olmadığına karar vermek yerel mahkemelerin görevidir.

Yerel mahkeme, Sözleşme hükümlerine uymak kaydıyla, savunma tarafından önerilen tanıkları çağırmayı reddetmekte serbesttir. (Huseyn ve Diğerleri/Azerbaycan, § 196; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, §§ 718 ve 721; Poletan ve Azirovik/Makedonya Eski Yugoslavya Cumhuriyeti, § 95).

Silahların Eşitliği: Temel Esaslar

5. Bilirkişilerin atanması ve bilirkişilerin usule ilişkin konumlarının ve yargılamadaki rollerinin belirlenmesi

- yargılama boyunca bilirkişilerin sahip olduğu pozisyon
- işlevlerini yerine getirirken takındıkları tutum
- hâkimlerin bilirkişi görüşünü nasıl değerlendirdiği

İçerik:

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

- İddianame, 24 Nisan'da başvurana ve avukatlarına tebliğ edilmiştir.
- Mahkeme dosyası, 7 Mayıs'ta başvuranın avukatlarının kullanımına sunulmuş, ancak kendilerine bir kopyası verilmemiştir.
- Başvuranın avukatları, belgelerin fotokopisini 15 Mayıs'ta bitirmiştir (17.000 sayfalık dosya).
- Bu tarihten itibaren davanın tüm dosyasına sahiptirler.
- İki hafta sonra, 31 Mayıs'ta mahkemedeki duruşmalar başlamıştır.
- Başvuranın avukatları, 23 Haziran'da yapılan esasa ilişkin sekizinci duruşmada, savcılığın iddialarına cevaben nihai görüşlerini sunmaya davet edilmiştir.

1. **Taraflar, dava dosyasına ve davaya ilişkin diğer belgelere, en azından mahkemenin görüşünün oluşumunda rol oynayabilecekleri ölçüde, aynı erişime sahip olmalıdır.**
2. **Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.**
3. **Duruşmada hazır bulunmak.**
4. **Savcılık ve savunma tanıklarına eşit muamele.**
5. **Bilirkişilerin atanması ve bilirkişilerin usule ilişkin konumlarının ve yargılamadaki rollerinin belirlenmesi.**

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

ÖCALAN/TÜRKİYE (Başvuru no. [46221/99](#))

148. Buna göre, başvuranın yargılanması aşağıdaki nedenlerle adil değildi: polis nezaretinde sorgulama sırasında avukatlarından yardım almamıştır; avukatlarıyla üçüncü şahısların da şahit olması dışında iletişim kuramamıştır; yargılamanın çok geç bir aşamasına kadar dava dosyasına doğrudan erişim sağlayamamıştır; avukatlarının ziyaretlerinin sayısı ve uzunluğuna kısıtlamalar getirilmiştir; ve son olarak, avukatlarına gecikmeli olarak dava dosyasına uygun erişim izni verilmiştir. Mahkeme, bir bütün olarak ele alındığında bu zorlukların genel etkisinin, savunma haklarını kısıtladığını ve 6. maddede belirtilen adil yargılanma ilkesinin ihlal edildiğini tespit etmektedir. Bu nedenle, Sözleşme'nin 6 § 3 (b) ve (c) maddesi ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

- 1. Taraflar, dava dosyasına ve davaya ilişkin diğer belgelere, en azından mahkemenin görüşünün oluşumunda rol oynayabilecekleri ölçüde, aynı erişime sahip olmalıdır.**

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

İçerik:

- Gereksiz özgürlükten yoksun bırakma
- Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesi tazminat kararı vermiştir.
- Hem başvuranın avukatı hem de Hazine, karara itiraz etmiştir. Başvuranın avukatı, temyizde tazminat miktarının, başvuranın haksız yere yakalanması ve tutuklanması için yetersiz bir tazminat olduğunu ileri sürmüştür. Mahkemece belirlenen tutukluluk tarihlerine itiraz etmemiştir. Hazine, hüküm kurulan miktarın aşırı olduğunu değerlendirmiştir.
- Başsavcı, her iki tarafın temyiz başvurularının esasına ilişkin mütalaasını sunmuştur. Yargıtay 6. Ceza Dairesi'ne verdiği tebliğnamede, ilk derece yargılaması, toplanan deliller, iddianın konusu ve ilk derece mahkemesinin takdir yetkisi dikkate alındığında, tarafların hiçbirinin temyiz için gerekçesi bulunmamaktaydı. Her iki temyiz başvurusunun da reddedilmesini ve ilk derece mahkemesi kararının usuli kurallarına ve yasalara uygun olarak onaylanmasını tavsiye etmiştir.
- Bu görüş başvurana verilmemiştir.
- Yargıtay 6. Ceza Dairesi, diğerlerinin yanı sıra, Başsavcı'nın görüşünü de dikkate alarak, önceki kararı onamıştır.

1. Taraflar, dava dosyasına ve davaya ilişkin diğer belgelere, en azından mahkemenin görüşünün oluşumunda rol oynayabilecekleri ölçüde, aynı erişime sahip olmalıdır.
2. Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.
3. Duruşmada hazır bulunmak.
4. Kovuşturma ve savunma tanıklarına eşit muamele.
5. Bilirkişilerin atanması ve bilirkişilerin usule ilişkin konularının ve yargılamadaki rollerinin belirlenmesi.

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

GÖÇ/TÜRKİYE
(Başvuru no. [36590/97](#))

Yukarıdaki değerlendirmeleri göz önünde bulunduran Mahkeme, Daire gibi, Başsavcı'nın görüşünün başvurana bildirilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.

İçerik:

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

- İlk derece mahkemesi, başvuranın ses kasetlerinin bir kopyasını alma taleplerini hiçbir gerekçe göstermeden reddetmiştir.
- Ayrıca mahkeme, başvuranın veya avukatının huzurunda yapılan duruşmalarda ses kayıtlarını dinlememiştir.

1. **Taraflar, dava dosyasına ve davaya ilişkin diğer belgelere, en azından mahkemenin görüşünün oluşumunda rol oynayabilecekleri ölçüde, aynı erişime sahip olmalıdır.**
2. **Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.**
3. **Duruşmada hazır bulunmak.**
4. **Kovuşturma ve savunma tanıklarına eşit muamele.**
5. **Bilirkişilerin atanması ve bilirkişilerin usule ilişkin konumlarının ve yargılamadaki rollerinin belirlenmesi.**

Silahların Eşitliği: Türkiye bağlamı

CEVAT SOYSAL v. TURKEY (Başvuru no. [17362/03](#))

Başvuranın bu ses kasetlerinin orijinallerine erişememesi, deşifre metinlerinin güvenilirliğine etkili bir şekilde meydan okumasını engellemiştir. Ayrıca, başvurana mahkemenin haklarını kısıtlamayı neden gerekli gördüğü konusunda bilgi verilmediği için, bu tür düşüncelere karşı itiraz etme şansı olmamıştır. Son olarak Mahkeme, Yargıtay'ın kendisinin mahkumiyetini güvence altına almak için kullanılan delillere erişemeyeceğine ilişkin başvuranın argümanlarını da dikkate almadığını kaydetmektedir.

Yukarıdakilerin ışığında, Mahkeme, mevcut davada uygulanan karar verme usulünün çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği gerekliliklerine uymadığı veya başvuranın çıkarlarını korumak için yeterli güvenceleri içermediği sonucuna varmıştır.

Dolayısıyla Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

2. Tarafların, diğer tarafça mahkemede sunulan tüm deliller veya gözlemler hakkında bilgi alma ve yorum yapma ve diğer tarafça üretilen delillerin kanıtlayıcı gücüne itiraz etme yeteneği.